

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

מועד חורף תשע"ו 2016

סמל שאלון 1206

הפתרון נכתב על ידי הדס חיה-הלוי וחסיה ויזל
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה
www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון- ספר בראשית

1.

א. דוגמא לעורמתו של הנחש היא מילותיו אל האשה בפסוק 1 " ... אף כי-אמר אלהים, לא תאכלו מכל עץ הגן". הנחש מנסה לגרום לאשה להבין שהצו של האלוהים הוא בלתי אפשרי ולכן הוא מגזים ומשקר באומרו שאלוהים אסר לאכול מכל עץ הגן. הצו של האל היה מאוד מדויק "מכל עץ-הגן, אכל תאכל. יז ומעץ, הדעת טוב ורע--לא תאכל, ממנו: " (פרק ב' 16-17).

ב. הנחש לא היה צריך להתאמץ כדי לשכנע את האשה להפר את צו האלוהים מאחר והיא אומרת לנחש שאם תאכל מהעץ אולי תמות " פן-תמתון. " (פס' 3), כלומר היא חושבת שדבר האל פחות מחייב ממה שהוא באמת. היא גם מציינת שדברי האל הם אמירה ולא צו "אמר אלהים " (פס' 3). בנוסף, האשה אחרי דברי הנחש מתבוננת בעץ ורואה שהוא טוב כפי שאמר הנחש "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל " וצורתו החיצונית מושכת " וכי תאנה-הוא לעינים" וכמובן " ונחמד העץ להשפיל ", כלומר הנחש צדק ולכן היא אחרי ההתבוננות המהירה לוקחת את הפרי ואוכלת אותו. הנחש לא התאמץ. האישה שמעה, התבוננה ואכלה.

ג. הנחש צדק בשתי טענותיו :

הטענה הראשונה - " לא-מות, תמתון. " אמר הנחש ואכן אחרי האכילה " ותפקקנה, עיני שניהם, וידעו, כי עירמם הם" (פס' 7) - הם לא מתו. הטענה השנייה – "והייתם, פאלהים, ידעי, טוב ורע " אמר הנחש ואכן אלוהים מחליט לגרש את האדם והאשה מגן העדן כי הם כמו אלוהים " ... הן האדם הנה פאחד ממנו, לדעת, טוב ורע". (פס' 22).

2.

א.

1) ה' שיתף את אברהם בהחלטתו בנוגע לגורל סדום ועמורה כי הוא נבחר ללכת על פי דרך ה' שהיא דרך צדקה ומשפט ואף להורות אותה לצאצאיו "כי ידעתיו, למען אשר יצנה את-בניו ואת-ביתו אחריו, ושמרו דרך ינה, לעשות צדקה ומשפט--למען, הביא ינה על-אברהם, את אשר-דבר, עליו. " (19).

2) אברהם אכן ראוי לשיתוף זה מאחר שאברהם אכן עושה משפט צדק עם אנשי סדום ועמורה ומוכן לריב עם אלוהים ולו בלבד שהצדק יעשה ושלא יהרגו צדיקים בגלל חטאי רשעים. "האף תקספה, צדיק עם-רשע " (23).

ב.

- (1) הקושי התיאולוגי הוא הצגת האל בדמות אדם היורד פיזית מהשמיים כדי לראות את מעשי האדם בארץ- כיצד ייתכן שהאל מוצג בדמות אדם?
- (2) המסר לפי רש"י הוא שאלוהים רוצה להדגים לשופטים העתידיים לא לשפוט על פי עדות שמיעה בלבד אלא לדאוג לראות בעיניים את הזירה בה מתרחש הפשע. אם ה' יורד אז קל וחומר שופט אנושי חייב לבדוק היטב בטרם ירשיע.

ג.

- (1) "הצדק" שמזכיר אדר בדבריו הוא החטא של אנשי סדום שחייב עונש בגינו. אברהם מזכיר לאלוהים של פי מידת הדין, מידת הצדק אין להשמיד צדיקים יחד עם רשעים, זה לא הוגן. "הסליחה והרחמים" הם להציל את סדום בזכות צדיקים שנמצאים בה, זו מידת הרחמים.
- (2) הגבול שאחריו אין סליחה לאנשי סדום הוא פחות מעשרה צדיקים "... וַיֵּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית, בְּעָבוֹר הָעֶשְׂרָה." (32). אחרי המשפט הזה נפרדות דרכי האל ואברהם. בסופו של דבר רק לוט ניצל, הצדיק היחידי בסדום.

פרק שני- היסטוריוגרפיה ונבואה

3.

א.

- (1) שתי הממלכות שנוצרו לאחר הפילוג הן ישראל ויהודה. בשנת 928- אירע הפילוג.
- (2) הסיבה לפילוג הממלכה לפי פסוק 15 היא כפולה : "וְלֹא-שָׁמַע הַמֶּלֶךְ, אֶל-הָעָם" רחבעם לא שמע אל עצת הזקנים ולכן 10 השבטים התנתקו ממנו, "כִּי-הִיָּתָה סִבָּה, מֵעַם יְהוָה, לְמַעַן הָקִים אֶת-דְּבָרֹוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד אַחִיָּה הַשִּׁילֹנִי, אֶל-יִרְבְּעָם בֶּן-נֶבֶט." , אלוהים "סובב" את הדברים כך כדי שנבואתו בפרק הקודם תתגשם ושלמה יענש על חטאיו. סיבתיות כפולה.

- ב. שבטי ישראל חשבו שהם יכולים לכפות את רצונם על רחבעם משום שהוא הראה חולשה פוליטית והגיע לשכם כדי ששבטי הצפון ימליכו אותו "וַיֵּלֶךְ רְחִבְעָם, שָׁכֵם : כִּי שָׁכֵם בָּא כָל-יִשְׂרָאֵל, לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ " (1). יתכן ששבטי הצפון סברו שמלך בשנתו הראשונה עושה חסד עם נתיניו ויש להם שעת כושר לכך. ראייה נוספת היא דברי השבטים שמבקשים הקלה ממיסים ומתנים זאת "וַיַּעֲבֹדְךָ." (4). כלומר הם מאיימים שאם לא יקל במיסים הם לא יעבדו אותו.

ג.

1) "קִטְנֵי עֵבָה מִמֶּתְנֵי אָבִי" מטפורה שמשמעותה שהזרת של רחבעם עבה יותר ממותניו של שלמה אביו. הילדים מורים לרחבעם להבליט את כוחו ואת קשיחותו היתרה ביחס לאביו.

2) המסר לעם הוא שרחבעם חזק יותר ונוקשה יותר משלמה ולכן לא כדאי להתעסק עימו ולדרוש הורדת מיסים.

ד.

1) ההסבר של אביה בן רחבעם לפילוג הממלכה הוא שירבעם בן נבט מרד באביו ואנשים נוספים "ריקים ובני בליעל" ניצלו את חולשת רחבעם ואת גילו הצעיר כדי למרוד בו.

2) כותב ספר דברי הימים סובר שמלכות בית דוד היא נצחית וניתנה על ידי האלוהים "הלא לכם, לדעת, כי יהוה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נָתַן מִמְּלָכָה לְדָוִד עַל-יִשְׂרָאֵל, לְעוֹלָם: לוֹ וּלְבָנָיו, בְּרִית מְלַח." (דברי הימים ב' י"ג 5). ולכן לא יכול להיות שאלוהים גרם לפילוג הממלכה אלא ירבעם בן נבט שמכונה "עבד שלמה בן דוד".

4.

א.

1) האירוע המתואר בפסוק 13 הוא מסע סנחריב מלך אשור ליהודה בשנת 701-
2) האירוע אירע בעקבות הפסקת תשלום המיסים למלך אשור ולכן חזקיהו מבקש סליחה ".... חֲטָאתִי, שׁוּב מֵעָלַי--אֵת אֲשֶׁר-תָּתֵן עָלַי, אֲשָׂא..." (פס' 14).

ב.

1) העמדה שרווחה בנוגע למקדש היא שאלוהים לא יחריב לעולם את ביתו "אֶל-תִּבְטְחוּ לָכֶם, אֶל-דְּבָרֵי הַשֶּׁקֶר לֵאמֹר: הֲיִכַל יְהוָה הֲיִכַל יְהוָה, הֲיִכַל יְהוָה הִמָּה. " (ירמיהו ז' 4).

2) מלך אשור שכבש את כל העולם הקדום התקשה לכבוש את ירושלים ואלוהים עצר את צבאו מלהכנס לעיר. "וַיְהִי, בְּלַיְלָה הַהוּא, וַיֵּצֵא מִלְּאֵף יְהוָה וַיִּדָּבַר בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר, מֵאֵה שְׂמוֹנִים וְחַמְשָׁה אֶלְפִי" (י"ט 35). העם כנראה היה בטוח שאלוהים לא יתן לאף מלך להרוס את בית המקדש ואת ירושלים העיר הקדושה.

ג. רבשקה לועג לה' ולמלך יהודה "אל תשמעו אל חזקיהו כי יסית אתכם לאמר ה' יצילנו. ההצל הצילו אלוהי הגויים איש את ארצו מיד מלך אשור?" (י"ח 32-33) כלומר, על פי רבשקה אלוהים הוא כמו כל אל מקומי שאשור כבשה את ארצו והוא לא יכול היה להלחם נגד הצבא האשורי. המסופר בפרק י"ט סותר זאת כי אלוהים שלח את המלאך שהיכה במחנה אשור והצבא האשורי נסוג ולא כבש את ירושלים. ראייה

נוספת לטיעונו השקריים של רבשקה היא "מי בכל אלוהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי" (פס' 35 מלכים ב' י"ח) ובמילים אחרות: אלוהים הוא כמו כל אלוהי הארצות שמלך אשור כבש ולכן אלוהי ירושלים לא יוכל להציל את ירושלים. בפסוק 36 בפרק י"ט מלך אשור חוזר לארצו כי "אלוהי ירושלים" חזק ממנו "ויסע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בנינוה".

.ד.

- (1) שני אמצעי לחימה הנראים בתבליט הם קשתים וקלעים. הקשתים מנסים להכניע ולהרוג את אנשי לכיש ולקלעים מאחוריהם טווח פגיעה גדול יותר.
- (2) כותב ספר מלכים אוהד את חזקיהו ולכן בתחילת הפרק הוא מתאר באריכות את הרפורמות הפולחניות שלו (ריכוז הפולחן, השמדת המצבות, ניתוץ נחש הנחושת). היעדר תיאור הכיבוש של לכיש על ידי מלך אשור מצביע על כך שזה עניין משני ולא חשוב ושהמסר העיקרי הוא שחזקיהו היה מלך שבזכות ריכוז הפולחן שעשה בירושלים ניצלה ירושלים.

.5

.א.

- (1) המעשים של "פְּרוֹת הַבְּשֵׁן" הם: "הַעֲשֶׂקוֹת דְּלִים, הַרְצָצוֹת אֲבִיוֹנִים" (1) – הן עושקות את רכוש העניים ורומסות את כבודם. "הָאֲמָרֹת לְאֲדִינֵיהֶם, הַבִּיאָה וְנִשְׁתָּה" (1) – נשות שומרון לוחצות על בעליהן לנצל את החלשים למען התענוגות שלהן.
- (2) עונשן של "פְּרוֹת הַבְּשֵׁן" שהאויב ישבה אותן ויענה אותן. המאורע ההסטורי שקשור העונש הוא חורבן וגלות 10 השבטים על ידי אשור בשנת 722-

ב. שני אמצעים ספרותיים הם: שימוש בפזמון חוזר "וְלֹא-שִׁבְתֶּם עָדִי, נְאֻם-יְהוָה.", המטרה היא להבליט את חוסר החוכמה אצל העם שלמרות כל הפורענויות הם לא לומדים לקח ולא חוזרים בתשובה. אמצעי נוסף הוא אירוניה "וְגַם-אֲנִי נִתְּנִי לְכֶם נְקִיּוֹן שְׁנַיִם" (פס' 6) העם נתן לאל הרבה קורבנות וגם האל יתן להם הרבה עונשים: רעב, בצורת, מגפות מלחמות וחורבן.

.ג.

- (1) הפורענויות בפסוקים הם: רעב "נְקִיּוֹן שְׁנַיִם, בְּכָל-עָרֵיכֶם, וְחֹסֵר לֶחֶם, בְּכָל מְקוֹמֵיכֶם", חוסר מים ובצורת "והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר", מחלות חקלאיות "הַכִּיתִי אֶתְכֶם, בְּשִׂדְפוֹן וּבִיַּרְקוֹן". (פס' 9).
- (2) המשפט שחוזר 5 פעמים הוא "וְלֹא-שִׁבְתֶּם עָדִי": חמש מכות לא הצליחו להחזיר את העם בתשובה, כל מכה יותר קשה מקודמתה והעם החמיץ את החזרה בתשובה. בסופו של דבר יבוא החורבן ולא יתן אפשרות לחזור בתשובה.

תפקיד המשפט הוא להוכיח שניתנו הזדמנויות לשינוי דרך אך הם לא הועילו.
היו אזהרות רבות אך אף אחד לא הפנים את המסר.

.ד

- 1) בספר דברים י"ב 6-7 דורש האל מהעם קורבנות . עמוס הנביא שמדבר בשם האלוהים לא רוצה קורבנות ואף מבטיח לא לקבל קורבנות שיעלו לו.
- 2) הסיבה לדחיית הקורבנות היא הצביעות שעומדת מאחורי הקרבת הקורבנות. העם מושחת מאוד וחושב שהקורבנות יבטלו את השחיתות. הקורבנות אמורים להינתן מלב שלם, מאמונה חזקה ולא כלאחר יד.

פרק שלישי - נושאי החובה

6. חוק

- א. הצו בקטע הוא לא להשחית עץ פרי בעת מצור על העיר משום שעץ פרי יכול להוות מזון בעבור הלוחמים.
- ב. ריסון הלוחמים בפסוקים בא לידי ביטוי בכך שהלוחמים צריכים להפעיל שיקול דעת בעת הקרב ולשמור על קור רוח. אל להם להשחית את כל מה שעומד בדרכם.

7. חוכמה

- א. הנחת היסוד של קהלת שכל הדברים בעולם הם הבל הבלים. כלומר הכל שטויות ואין כל חידוש או התחדשות.
- ב. ראית לטעות קהלת:
פסוקים 3-7: "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ, וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ; וְאֶל-מְקוֹמוֹ—שׁוּאָף". בפסוק 5 מסביר קהלת כיצד השמש זורחת כל יום באותו מקום ושוקעת באותו מקום ללא כל חידוש.
פסוקים 9-11: בפסוק 10 קהלת אומר במפורש " אֵין כָּל-תְּדֹשׁ, תַּחַת הַשָּׁמַיִם." העולם לא מכיל התחדשות, כל מה שנראה חדש היה מאז ומעולם.

8. נביאי אמת ונביאי שקר

המחיר שנביא משלם על מילוי ייעודו:

- א. עצמאותו נלקחת ממנו- " וְאֶמְרָתִי לֹא-אֶזְכְּרֶנּוּ, וְלֹא-אֶדְבֹּר עוֹד בְּשִׁמוֹ, וְהָיָה בְּלִבִּי כְּאֵשׁ בְּעֵרָת, עֶצֶר בְּעֶצְמָתִי" (פס' 9). ירמיהו מאבד שליטה על גופו כי ה' ודבר הנבואה משתלטים עליו.
- ב. "כֹּל אֲנוֹשׁ שְׁלֵמִי שְׁמֵרִי צְלָעִי" (פס' 10)- ירמיהו טוען שאפילו אנשי שלומו וחבריו רוצים לפתותו לדבר עברה על שום תוכן הפורענות שבפיו.

9. שיבת ציון

- א. הדרישה של צרי יהודה ובנימין היא להשתתף בעבודת בניית המקדש. הנימוק הוא שהם עובדים את ה' מזה זמן רב, מאז שהוגלו ע"י אסרחדון לישראל "נבנה עמכם--כי ככם, נדרוש לאלהיכם" (פס' 2).
- ב. הנימוק של זרובבל וראשי האבות לסירוב זה הוא שאין הם חלק מאותו עם וכי כורש ציווה על השבים לארץ לבנות את המקדש. בצו לא נדרש שיתוף פעולה עם יושבי הארץ "לא-לכם וְלָנוּ, לְבָנוֹת בַּיִת לְאֱלֹהֵינוּ... כְּאֲשֶׁר צִוֵּנוּ, הַמֶּלֶךְ כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ-פָּרַס." (פס' 3). תגובת צרי יהודה ובנימין היתה ניסיון למנוע משבי ציון לבנות את המקדש הן בארץ הן מול השלטון הפרסי.

פרק רביעי- נושא ההרחבה

10. חוק

- א. הסתירה בין שני הכתובים היא שבעוד שהחוק בויקרא כ"ה מצווה על שחרור עבדים בשנת היובל, החוק בדברים ט"ו מאפשר לעבד להיות עבד עולם ולא להשתחרר.
- ב. על פי רש"י אין סתירה שהרי על פי רש"י יובל=עולם, כלומר עבד עולם הוא עבד עד שנת יובל.

11. חוכמה – איוב פרק מ'

איוב לא משתכנע ממענה האל, טוען שחש כי האל הקל דעת בו ולא התייחס אליו ברצינות. "הן קלתי, מה אשיבך" (פס' 4). בנוסף, איוב מרגיש שאין טעם להמשיך את הדיון עם האל וטוען כי אין בכונתו להמשיך ולענות לו בפעם השנייה. "אחת דברתי, ולא אענה; ושתים, ולא אוסיף." (פס' 5).

12. נביאי אמת ונביאי שקר

- א. ההוכחה לכך שההליך שנעשה אכן מאוזן וצודק היא שהליך השמעת ההוכחות במשפט כלל 2 מקרים בעלי פסיקה שונה שהובאו כתקדים משפטי- באחד גזר דין מוות ובשני הנביא נגזר לחיים.
- ב. ירמיהו שכנע את השרים בכך שטען בפניהם שהוא בידיהם, אין הוא יכול להגן על עצמו בשום דרך ועליהם מוטלת הסמכות לעשות הטוב והישר. גזר הדין שישרתו עליו לא ישנה את גורל העיר, לכן אל להם לשפוך דם לריק.

ניתן לקרוא בכתוב קול המצדיק את החורבן בפסוק 16 "אוי-נָא לָנוּ כִּי חָטְאנוּ." – המקוננים לוקחים אחריות על מעשיהם ומודים שחטאו. לצד לקיחת האחריות נשמע קול המבקר את עוצמת העונש בפס' 20 "לְמָה לְנֶצַח תִּשְׁפָּחֵנוּ, תַּעֲזָבוּנוּ לְאַרְץ יָמִים." – המקוננים מרגישים עזובים ונשכחים לאורך ימים וכמו נראה שחשים שעוצמת העונש גדולה מדי.

פרק חמישי- קטע לניתוח ולהבנה

14. הדוגמאות המעידות על יריבות :

פס' 22: " וַיִּתְרָצוּ הַבָּנִים, בְּקִרְבָּה" – נראה כי כבר בהיותם עוברים שני הבנים היו יריבים זה את זה ולא יכלו לגדול בשלווה ברחם אימם.

פס' 26: "וַיִּדּוּ אַחֲזַת בְּעֵקֶב עֵשָׂו" – נכשלה כי גם בלידתם יעקב ועשו התחרו מי יצא ראשון ובעת צאת עשיו יעקב משך אותו, אלים.

15. ניתן להניח שרבקה פעלה כדי להגשים את דבר הנבואה- רבקה התבשרה בפרק כ"ה "וַיִּרְבַּע יַעֲקֹב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִי יִצְאֵן מִיָּדָי זֶה וְזֶה" (פס' 23) ובפרק כ"ז דאגה לכך שהצעיר הוא שיקבל את הברכה מאביו ויהווה גביר לאחיו הבכור.

16. הכתוב מבליט את השוני בין שני האחים דרך עיסוקם- עשו איש ציד ויעקב איש תם יושב אוהלים. הבדל זה מהווה מידע מקדים לסיפור בפרק כ"ז בו עשו הציד נדרש להביא ציד מן השדה, ויעקב יושב האוהלים נותר באוהל קרוב אל אימו.

17. עשו מואר באור שלילי בקטע דרך הביקורת של המחבר על מכירת הבכורה "וַיִּבְזֶה עֵשָׂו, אֶת-הַבְּכֹרָה." לדעת המחבר עשו חש בוז למעמדו ומכר אותו לאחיו בקלות.